

A photograph of Václav Klaus, an elderly man with white hair, wearing a dark blue suit jacket over a light blue button-down shirt and dark blue trousers. He is walking on a gravel path outdoors. To his left is a stone wall with a bust of a woman. In the background, there are trees and a building with windows. The lighting is bright, suggesting a sunny day.

80

VÁCLAV KLAUS

n a r o z e n i n o v é z a m y š l e n í

Foto na obálce © Benedikt Renč
Obr. na straně 3 © Milan Knížák

*Blahopřání Milana Knížáka
Václavu Klausovi k jeho
80. narozeninám*

Narozeninové zamyšlení. Možná až moc ideové*

Václav Klaus

Dožít se osmdesáti let určitě není na zápis do Guinnessovy knihy rekordů. Jedna nedávná – celé naší zemi známá – oslavenkyně téže životní mety mi hezky napsala, že je to vlastně jenom 4x20, a že to zní lépe. Já jsem s tím 1x80 spokojen. Něco už si člověk s sebou a v sobě nese. A už je také trochu opotřebován. Je to sice nic proti věčnosti, je to nic proti délce většiny přírodních jevů, ale je to nezanedbatelná část moderní doby. Je to více než éra televize, o internetu ani nemluvě, je to více než existence nadzvukových letadel (a než létání do vesmíru), je to více než adorace fitness center a masového joggování.

Je to v každém případě nemalá část onoho zvláštního dvacátého století, o kterém vlastně ani není jasné, kdy začalo a kdy skončí (či skončilo)? Kalendář nám to neměří dostatečně výstižně. Devatenácté století bylo určitě dlou-

* Tento text nebyl připravován dlouho. Vznikl jako ad hoc nápad v jednom deštivém květnovém sobotním odpolední v krkonošském Černém Dole. Je to spontánní, plynulé, málo strukturované, žádným plánem nepodložené psaní vzniklé během několika dnů. Možná je škoda, že jsem na tuto myšlenku nepřišel dříve, ale to by asi zbavilo tento text jeho naprosté spontánnosti.

hé, podle mnohých trvalo až do tzv. velké (tedy první světové) války, podle některých dokonce až do Velké říjnové socialistické revoluce, která radikálně změnila svět. Samozřejmě k horšímu. A co století dvacáté? Skončilo vlastně vůbec? Ti, kteří se ho chtěli zbavit co nejrychleji, nám namlouvali, že skončilo už listopadem 1989, tedy pádem komunismu, ale to se mohlo zdát jen chvíli, jen pokud přetrvávala polistopadová euforie a jen v naší části světa. Já mám pocit, že dvacáté století trvá dodnes.

Neskončilo určitě v okamžiku, kdy počítače (a jejich demiurgové, ajťáci, kteří mají v rukou novodobý Golemův šém pro jejich používání, resp. zneužívání) neuměly přejít z čísel začínajících 19 na číslo 20, a proto předvíдалy konec světa. Neskončilo, ani když přišli mileniálové, jedna z nekonečné řady sebevědomých generací, kteří zdánlivě novátorsky opovrhovali světem svých rodičů. Vzpoura těch dnešních však vypadá jako vážnější a bezohlednější, alespoň mně se to zdá.

Opakovaně říkám, že mám pocit, že dvacáté století ještě trvá. Dále se rodí a svou pozici ve společnosti posilují lidé bez víry v cokoli, bez pocitu zodpovědnosti, bez respektu k čemukoli, bez úcty k minulosti, bez skutečně tvořivého ducha. Lidé čistého utilitarismu a hédonismu, jejichž posledním ztělesněním či zhmotněním je nadšenec očkování, který se nemůže dočkat, až zase – díky podivně pojmenované vakcíně – pojedje někam do ciziny, často „jen“ ležet u moře nebo „jen“ posedávat u baru. (V třetí květnovou sobotu jsem jel autem podél Jizerských hor a Krkonoš z Turnova do Černého Dolu a uvědomoval jsem si, kolik

krásného naši „spěchači“ do ciziny ještě doma určitě nestačili vidět.) Je to jen povzdechnutí si onoho 1x80 (nebo snad 4x20), nebo mám pro tento povzdech dostatečné důvody? Následující text na to – alespoň věřím – implicitně odpovídá.

Lidé v minulých staletích určitě nebyli žádní andílci, ale nevěřím, že byli tak „free“, tak bez kořenů, tak bez vědomí, že je „něco těžkého, co drtí“, tak povrchně se rozhlížející kolem sebe, tak v zajetí masové zábavy (a jejího neoddelitelného doplňku, masové kultury, resp. kvazikultury), tak adolescentní ve svých ambicích, tak beznadějně neuvědomující si svou stádnost, jako je tomu teď. Navzdory tomu, že je všechno na internetu (nebo spíše právě proto), tak nevzdělání.

Ta novodobá, velmi nepokorná nevzdělanost mne děsí. Mám sice všechny možné akademické tituly, léta učím na vysoké škole, mám asi 45 čestných doktorátů z univerzit mnoha světadílů, přednášel jsem v Japonsku i Číně, v Indii i Malajsii, v Austrálii i Egyptě, Nigérii i Maroku, Argentíně, Peru i Brazílii, Guatemale i Mexiku, abych jmenoval některé z exotičtějších zemí, ale o to více mne zneklidňuje nedávná zpráva, že v největším (a jediném) učilišti ve Vsetíně nepřijali letos do učebního oboru zedník ani jednoho učně.

Trápí mne, že od Vsetína méně než 80 kilometrů vzdálená univerzita v Olomouci vyučuje např. v takto nazvaných institucích: „Centrum pro studia komiksu“, „Administrativně právní klinika“, „Právo pro každý den – Street Law“,

„Právní klinika ombudsmanské praxe“. Nemohu si nevzpomenout, že jsem byl v 90. letech členem Vědecké rady této univerzity a že se na každém jejím zasedání schvaloval nejméně jeden takový kvazi univerzitní obor a že jsem vždy – jako jeden z mála – hlasoval proti. Ostatní si nechtěli rozzlobit své „kolegy“, aby jim oni neopláceli stejně.

I jako člověk, který ví, jak těžké je každý rok „chrlít“ nová, originální a nápaditá témata závěrečných prací, nevěřím svým očím, když čtu nedávné názvy diplomových prací na Univerzitě Karlově: „Současný život ‚superžen‘ po zániku primární rodiny“ (obhajoba 17. 9. 2018), „Žárlost u heterosexuálních a homosexuálních žen“ (13. 2. 2019), „Strategie seznamování homosexuálních mužů“ (13. 2. 2019), „Legitimizace veganství v přátelském vztahu“ (2019), „Politizace sexuality v Jihoafrické republice“ (18. 8. 2018), „Individuální rozpoznávání neznámých jedinců u papoušků šedých“ (2018) atd. atd.

Psát, přepisovat a číst tento dlouhý výčet nepovažuji za ztrátu času. Jsou to totiž školy státní (teď se možná říká veřejnoprávní), tedy školy financované z peněz daňových poplatníků. A to radši nezneužívám své příklady z vlastní zkušenosti z oblasti ekonomie. Otázku malé vzdělanosti naší (ale i evropské a americké) mládeže považuji za jeden z klíčových aspektů současnosti. Škola bývala dříve, před mými osmdesáti lety, krokem vpřed, či alespoň předpokladem nebo zárukou kroku vpřed, ale v mnoha případech už není. Přesto každá politická strana – bez jakékoli věcné argumentace – žádá více peněz do školství, více škol a učitelů, vyšší platy učitelů. Nepíší však programový

dokument o školství, nýbrž zamyšlení nad úrovní naší společnosti. Nikoli daty a citáty „vycpanou“ vědeckou prací. Proto se tomu nebudu více věnovat.

Narodil jsem se v Protektorátu Böhmen und Mähren

Nepíši životopis, jde mi opravdu jen o zamyšlení, ale svůj životní příběh k tomu využívám. Nenarodil jsem se v „prázdné“ chvíli dějin a na neutrálním místě. Narodil jsem se sice v Praze, ale byla to spíše Prag, bylo to v Protektorátu Böhmen und Mähren. Už nás v tomto věku moc není, už jsme jen něco jako čtyřprocentní menšina. Samozřejmě existují lidé vyššího věku, ale už jsem si několikrát uvědomil, že osobně znám jen málo lidí starších, než jsem já. Na svém mobilu mám telefonní čísla sedmi lidí starších, ale jen s třemi z nich běžně komunikuji. V prázdném dějinném okamžiku mé narození nebylo. Narodil jsem se krátce před německým napadením Sovětského svazu. Dějiny se tehdy „točily“ velmi rychle. Existence našeho národa nebyla ani zdaleka samozřejmá, což jsem tehdy vědět nemohl a nedovedu říci, jak moc to cítili moji rodiče.

Z éry německé okupace (teď se sice politicky korektně říká okupace nacistické, protože takový kulturní národ by jistě nikoho nikdy nemohl okupovat) si nemohu nic relevantního pamatovat. Snad jen opakovaný běh do sklepa ve vinohradském činžáku při leteckém poplachu po téměř neosvětleném schodišti – z pátého patra do patra mi-

nus dvě - a podivné zvuky bombardování. Nebyla to sice žádná letošní květnová Gaza, ale šest rozbombardovaných domů v okruhu půl kilometru od domu, kde jsem bydlel, nejsou zanedbatelnou maličkostí. Stavění barikády v ulici před naším domem v květnu 1945 a ruské tanky na ulicích také ne.

Čekání na tatínka na dnes už neexistujícím nádraží Praha-Nusle, když se vracel s „aprovizací“, s na venkově získanými potravinami, malému dítěti utkvělo v paměti. Asi tam byly napětí a strach citelné i pro tak malé dítě. Chosení s rodiči Resslerovou ulicí kolem kostela, kde byli zavražděni naši parašutisté, na mne také zanechalo stopu. Velmi jsem si vážil toho, že jsem na tomto místě ve svých nejvyšších politických funkcích mohl opakovaně vystoupit s projevem. Ideově jsem tehdy samozřejmě ještě nic netušil, všechno je až následné. Už je to „jen“ interpretace.

Strukturální podobnost nacismu a komunismu mi s postupujícím věkem začínala být více a více jasná, v šedesátých letech už definitivně, ale rovnítka jsem mezi ně nedával a nedávám dodnes. Explicitní a programové ničivosti bylo v nacismu nesporně více, počet obětí však byl daleko větší v případě komunismu. Nacismus byl díky své prvotní agresivitě a iracionalitě rychleji zlikvidován. Pustili se do světového dobrodružství. Mluvím o „klasicém“ nacismu, nikoli o tom, že je dnes politicky korektní vidět „nácky“ všude. Patří to k bontonu. Svou nedávnou knihou o fašismu se v tom zaskvěla paní Albrightová, tak dobrá přítelkyně naší země (která tolik neměla ráda Srby),

se kterou jsem nebyl ochoten si tykat, ač mi to opakovaně nabízela.

Díky studiu ekonomie jsem později mohl dobře pochopit strukturální podobnost komunistické centrálně plánované ekonomiky s centrálně administrovanou ekonomikou nacistického Německa (to byl klíčový pojem Waltera Euckena), což se snažím dodnes sdělovat studentům. Nejsem si ale jist, zda je to ještě zajímavá.

Léta učení a rozkoukávání se

Vlastních zážitků a poznatků z komunismu mám více než dost. Mělo to řadu etap – nepřesně členěných podle kalendářních desetiletí. Moje „dětská“ (či polodětská) padesátá léta byla, zejména na počátku, v tomto smyslu „nevinná“. Nebyl jsem Markem Bendou let osmdesátých, který by byl jako dítě svědkem opakovaného brutálního zatýkání svého otce. Mými rodiči nebyl komunismus zpochybňován, spíše já jsem se s nimi – zejména s otcem – postupně dostával do stále větších rozporů. V něčem jim ale zpětně více rozumím. Rodiče pocházeli z velmi skromných poměrů. Opravdu nic neměli. Když byla v roce 1953 měnová reforma a jistá menší suma peněz se vyměňovala v příznivém poměru 1:5 (zatímco zbytek 1:50), museli si na to u sousedů vypůjčit. To byl netriviální detail, který o něčem docela výstižně vypovídal.

Období padesátých a počátku šedesátých let bylo pro mne érou učení se (a respektu k učení, protože rodiče

více než základní školu neměli), bylo érou sportu (drosotenecký a juniorský reprezentant v basketbalu, celé další desetiletí ligový hráč), érou kultury, na kterou dbala zejména maminka. Mít doma knihy z ELKu a Literární noviny bylo samozřejmostí. Kino a divadla také. Přes všechnu tehdejší „Biafru ducha“ bylo co číst a co sledovat. Pozorné vnímání pádu Stalinova „kultu osobností“, a postupné odhalování jeho zločinů bylo v mém okolí také samozřejmostí.

Velmi jsem vnímal maďarskou „kontrarevoluci“, před očima vidím stanici tramvaje na břevnovském Dlabačově, kde jsem z pouličních tlampačů slyšel hlášení o jejím propuknutí. Nebezpečné byly Novotného prověrky v závěru padesátých let, které jsem zažil jako student na Vysoké škole ekonomické. Mne prověřující věděli (a dávali najevo), že nejsem jedním z nich.

Velký význam pro mne (a mou orientaci ve světě) měli o dekádu starší basketbaloví spoluhráči v ligovém Slavojji Vyšehrad (a zejména náš trenér Franta Mareš). Dlouhé cesty vlakem na ligové zápasy po celé republice (tehdy československé) byly dobrou školou. Provokoval jsem však tehdy při studiu spíše svým vzpíráním se učitelským autoritám než explicitní ideovostí. Můj odpor nebyl dostatečně teoreticky (což já potřebuji) podložený. Nemám žádné zápisky, ze kterých bych objevil, co jsem kdy četl. Splývá mi to. Byl jsem však v té době určitě častěji v tělocvičně než v knihovně. (Přesto jsem dostal po absolvování vysoké školy červený diplom.)

Vstup do akademického světa

Šedesátá léta byla naprostou změnou. Jak „uvnitř“ mne, tak vně. Dokončil jsem vysokou školu a po vojně (v basketbalové Dukle Dejvice) jsem nastoupil na interní aspiranturu (dnes by se řeklo „doktorát“) do Ekonomického ústavu ČSAV, kde byla právě v té době pod ředitelováním Oty Šika koncipována relativně významná ekonomická reforma, do té doby nevídaný pokus o spojení plánu a trhu. V polovině šedesátých let tam bylo neobvyklé liberální a tvůrčí prostředí. Najednou jsem objevil jiný svět. Seděl jsem nepřetržitě ve studovně (aspiranti neměli žádnou kancelář) a četl. Postupně i psal. Objevil jsem standardní ekonomii, což mi dalo onu potřebnou „teorii“ (rámeček, kompas, strukturu myšlení, metodologii), nezbytnou pro orientaci v realitě a pro její hodnocení.

Malá odbočka. Pořád se mne někdo ptá, co si má přečíst, aby tu ekonomii (a další social sciences) pochopil, aby dohnal, co ve škole zameškal a – co je bohužel v současnosti tragické – co mu dnešní škola opomíjí dát. Odpovídám, že **žádná taková kniha neexistuje. Chce to nepřetržitě, léta trvající čtení.** Je to postupné narůstání chápání, o co jde. Nechtějí tomu věřit.

Objevil jsem standardní ekonomii (zjednodušeně řečeno, vstup do ní studiem šestého vydání Samuelsonovy učebnice), brzy jsem to doplňoval zejména Rakouskou školou – Misesem i Hayekem, ale i Dějinami ekonomického myšlení od Schumpetera, a protože jsem psal kandidátskou

(doktorskou) práci o inflaci i Miltonem Friedmanem a Chicagskou školou.

Hltal jsem najednou svobodnější noviny a časopisy (Literární noviny, Host do domu, Světová literatura, Kulturní tvorba), sledoval jsem československou filmovou „vlnu“ (více Schorma, Němce, Chytilovou, Jakubiska než Formana a Menzela), byli jsme s Líví pořád ve filmovém klubu, ale i v malých divadlech, a hlavně v pražských jazzových klubech, ve Viole a Redutě. Snažil jsem se dále hrát závodní basketbal, díky tomu jsem se v 60. letech dostal i do ciziny – Belgie, Lucembursko, Rakousko, Egypt, Polsko, Itálie. Na studie a konference jako mladíček do Francie, Rakouska, Jugoslávie, na delší pobyty do Itálie a USA.

Rychle jsem se přesunul z nadšeného stoupence Šikovy reformy do jejího sice stoupence, ale stále hlasitěji i kritika její nedostatečnosti. O tom více v – v těchto dnech publikované – knížce mých přednášek na VŠE s názvem „**Transformace v ČR: cesta ke svobodě a prosperitě**“ (Oeconomia, 2021).

Nejrůznější komunistická omezení samozřejmě v 60. letech přetrvávala, ale komunismus oproti 50. letům výrazně změkkl. Trestán byl už většinou jen ten, kdo – z pohledu komunistického vidění světa, nikoli z pohledu svobodné společnosti – něco výslovného a vědomého udělal, zatímco v 50. letech byl člověk trestán za nic. Tehdy bylo provinění vymyšleno.

Toto není ode mne žádná obhajoba Novotného éry, ale pohyb vzhůru byl tehdy evidentní a tento pocit v zemi

dominoval. Byl to „up-hill“ pohyb, 50. a 70.–80. léta byla naopak down-hill pohybem. To říkám jako někdo, kdo Šikovu reformu kritizoval zprava a kdo není ani v nejmenším apologetem známých jmen politiků 60. let. Přetrvávající způsob myšlení těchto lidí byl pro nás problémem i v letech devadesátých, a je vlastně dodnes. Jeho dozvuky u našich současníků jako Petr Pithart a Pavel Rychetský „zní“ i dnes.

Šedesátá léta měla dynamiku a mohla se – bez 21. srpna 1968 – vyvíjet v pozitivním směru dále. Že byla založena na řadě nesmyslných iluzí o socialismu s lidskou tvář, je zřejmé dnes (a bylo zřejmé mně i tehdy), ale já cítil jejich dynamiku a jejich „otevřený“ konec, kterého jsme se však dožili až o dvacet let později. (Znovu připomínám, že tento text jsou glosy, nikoli systematická analýza.)

V závěru 60. let, pár týdnů před 21. srpnem 1968, jsem se oženil. Livie (slovensky Lívia) ekonomii pečlivě studovala a politicko-ekonomickému myšlení dobře rozumí. Využívala to úspěšně jako manželka premiéra a prezidenta, a jako velvyslankyně při nejrůznějších politických i odborných diskusích, v tom mezi manželkami premiérů a prezidentů neměla konkurenci.

Léta sedmdesátá a osmdesátá

Srpnem 1968 nastala – bleskurychle a bez přípravy – léta sedmdesátá a osmdesátá, která znamenala zásadní popření myšlenek i nadějí předcházejícího desetiletí. I mé osobní osudy kopírovaly vývoj toho, co se dělo v celé naší zemi.

Jako člověk, který nikdy nebyl v komunistické straně, a proto z ní nemohl být vylučován, jsem byl z Ekonomického ústavu Akademie věd vyhozen až poměrně pozdě, v únoru 1971. Tak dlouho ty vyhazovací procesy tehdy leckdy trvaly. Pak si teprve uvědomili, že vyhodili pouze ty pomýlené, zatímco já byl nepomýleně proti. Byl jsem také posrpnovým ministrem financí a členem ÚV KSČ Rohlíčkem veřejně označen za nemarxisticky a antisovětsky uvažujícího člověka, což bylo – musím se pousmát – v podstatě férové hodnocení. Byl jsem proto poslán z vědy „do praxe“, to se jim zdálo jako menší trest. Nejdříve se tvářili, že na dva roky, ale pak se na to zapomělo, a navíc nebylo u koho si stěžovat.

Na následující skoro dvě desetiletí jsem se ocitl v bance, v tehdejší „monobance“, která se jmenovala Státní banka československá. Nejprve na okresní (obvodní) pobočce, pak ve Správě automatizace a mechanizace při ústředí SBČS, tedy u prvních počítačů, a nakonec ve Správě investiční výstavby. S mou bývalou akademickou činností to nemělo nic společného, ale **v dosahu ekonomiky a ekonomie to bylo**. Někde jsem napsal, že to byla léta prázdná, beznadějná, smysl života nenaplňující, ale nikoli zbytečná. Leccos člověk pochopil a domyslel.

A při vší bídě mohl číst a studovat. V mezích možností jsem i psal, publikovali mi ale spíše jen recenze než vědecké statě, spíše statistické analýzy, informace a přehledy než koncepční články. Mohl jsem psát a publikovat i ekonometrické studie, protože tam bylo více matematiky a statistiky než všem srozumitelných slov. Díky tomu jsem

mohl - nikoli formou služební cesty, ale tajně na dovolenou - jezdit na konference do Polska a Maďarska. Na Západ mne skoro dvě desetiletí nepustili - Ministerstvo vnitra mi na mou žádost o výjezdní doložku vždy odpovědělo stejnými slovy, že „Vaše cesta není v zájmu Československé socialistické republiky“.

Cestování mi chybělo, ale určitě méně než našim dnešním nedočkavcům, kteří čekají na covidové očkování jako na životní spásu. Emigrovat jsem nechtěl - a to jsme byli v roce 1969 oba s manželkou v zahraničí (ona studovala v Holandsku, já v USA), a nemuseli bychom tedy „utíkat“ či plavat přes Dyji. **Věděl jsem, že život je tady, nikoli - v kunderovském smyslu - „jinde“, že je doma, nikoli v zahraničí. Nechtěl jsem se stát emigrantem.** V tom jsme měli s manželkou naprosto identický názor.

Snad si mohu troufnout říci, že jsem byl - ač vyhozený - po celou tuto dobu součástí české ekonomické komunity, a že to mnozí - vůči režimu smířlivější a proto nevyhození z akademie a vysokých škol - akceptovali. Trochu měli špatné svědomí a trochu se styděli. Byl jsem občas zván na různé diskuse, psal jsem oponentské posudky na diplomní práce (což nikdo nechtěl dělat, cítili se na víc), ale to vážně dělali jiní. Vyzdoroval jsem šest let trvající semináře v rámci bankovní pobočky Československé vědeckotechnické společnosti, které jsem organizoval a řídil. V polovině osmdesátých let jsem vyučoval ekonomii pro mladé ekonomy v Ekonomickém ústavu ČSAV.

V roli vedoucího překladatelského kolektivu jsem v nakladatelství Academia vydal dvoudílný „**Přehled soudobé ekonomie**“ (nakladatelství tam tehdy, jako podmínku uveřejnění, přidalo adjektivum „nemarxistické“, ač se to v originále jmenovalo „**Survey of Contemporary Economics**“), což byl přetěžký úkol, protože chyběla terminologie. Dělal jsem spoustu dalších věcí. Ale bylo to jen papěrkování, bylo toho pro mne strašně málo. Člověk by byl schopen udělat daleko více. Mé semináře snad pomohly připravit polistopadovou garnituru vládních ekonomů, což není málo.

Člověk měl spoustu volna, nebyl vytížen. Mělo to jednu výhodu – mohl se více věnovat dětem. Mohl jsem se věnovat synům, více než by to v jakémkoli normálním systému bylo možné. Jsem rád, že jsou Vašek i Honza takoví jací jsou. Že jsou vzdělaní a s rozhledem, že prokazují, že umí své povolání, že celý život aktivně sportují, že mají rádi hory. A že teď mají spoustu dětí a my tím osm vnoučat. Jsou Čechy, nikdy ani nechtěli být delší dobu v cizině (i studovali tam jen krátkodobě), na hlavní věci soudobého světa mají názor velmi blízký názoru rodičů.

O tom, co jsem tehdy četl, docela výstižně vypovídá paralelně publikovaná kniha mých „výpisků“ z četby, kterou pod názvem „**Podtrženo: výpisky z četby 1970–2020**“ vydává v těchto dnech nakladatelství Echo.

Na rozdíl od mnoha svých současníků jsem nežil „pěnou dní“ (i když jsem Borise Viana měl rád). Neuchvaloval jsem se posledními zprávami o změnách v naší či

sovětské vládě či v předsednictvu Ústředního výboru KSČ, nešlo mi o detaily či jednotlivá jména, nečekal jsem na další zasedání politiků se sebemenšími očekáváními, že dojde k oznámení výrazné změny, ani jsem neposlouchal každodenní vysílání The Voice of America (které se docela dalo „chytit“). Nečekal jsem, že se režim už zítra či přinejhorším za čtrnáct dní zhroutí. (Stejně tak dnes nesleduji Televizní noviny, ani Moravce – nikdy jsem jeho pořad neviděl. Neodvážil bych se na to podívat.)

U nás se – po doznění srpna 1968 (což trvalo nejméně rok) – opravdu nic nedělo. Vysvětlovali jsme to sice tvrdostí, bezohledností a beznadějností posrpnových čistek, ale já vždy přiznával, že to bylo i slabostí idejí šedesátých let, malým počtem těch, kteří se opravdu chtěli rozejít s komunismem, snadnou zaprodaností naší intelektuální a kulturní sféry (nesnášel jsem tehdejší „svěrákovštiny“ a naději jsem neviděl ani v hrabalovském „pábitelství“ – obojí jsem považoval za jistou formu escapismu). Nebyl jsem ani přívržencem „chartismu“, věděl jsem, že tudy cesta nevede (a nevedla, i když se po listopadu 1989 podařilo vytvořit dojem, že vedla).

O to ale dnes už tolik nejde. Spíše jde o to, co z toho plyne pro dnešek. A pro interpretaci dneška. Zneklidňuje mne, kolik lidí hltá pěnu dní a míjí podstatu nikoli na povrchu probíhajících, a proto snadno viditelných procesů. Ty méně viditelné, hlubinné procesy jsou daleko varovnější než Babiš jako takový (i když možná ne více než Prymula nebo Arenberger), neboť do popředí vynášejí Bartoše (a Michálky a Wagenknechty). **Sedmdesátá a osmdesátá**

léta by měla být ze všech těchto důvodů obřím poučením pro dnešek. Mám obavu, že tak ostře se na to dnes nikdo ne dívá. Nebo skoro nikdo.

I v sedmdesátých a osmdesátých letech jsme mohli více, než nám geopolitická situace dovolovala. Nebyli jsme toho však schopni. K nicnedělání stačila výmluva na stále číhající Sovětský svaz a Brežněva (a Černěnka a Andropova). Jistou dobu to jako výmluva stačilo. Najednou ale přišel Gorbačov (jak zpívá Ondřej Hejma, „co ho znal celej Dlabačov“), resp. výrazné změny v Sovětském svazu, ke kterým došlo na počátku osmdesátých let.

Sovětský svaz prožíval v této chvíli jedno ze svých výraznějších období – po Chruščovově tání o tři desetiletí dříve, pak opět „zamrznutém“ Brežněvem, přišla Gorbačovova „glasnosť“ (politická „otevřenost“, říká nepřesně slovník) a perestrojka, což se snad ani přeložit nedá. Český výraz přestavba je málo výstižný, nechme si na to tu ruštinu. Svět to s napětím sledoval, mnozí u nás také (někteří až nekriticky), ale náš režim se ani nepohnul. Byly najednou jen fronty před prodejny Sovětské knihy, kdekdo začal číst „Nězavisimuju gazetu“. Zklamáním byla i tehdejší návštěva Gorbačova v Praze – všichni jsme čekali, že postrčí dopředu ty lepší z komunistického vedení, ale nestalo se tak. Připouštím, že měl svých starostí dost.

Gorbačovova historická úloha byla nepochybně velká, i když nevím, nakolik jím samým koncepčně promyšlená (ale to Chruščovova role v roce 1956 patrně také ne). Slyšel jsem ho mluvit na několika akcích v 90. letech, ale bylo to

velmi nepřesvědčivé. Na konferenci ve švýcarské Crans-Montaně mi někdy v polovině 90. let řekl, že mne sleduje a že je už dlouho můj „zaočnyj student“, dálkový student. To bylo pro mne překvapením. Snad si byl dobře vědom toho, co odstartoval. Standardní politickou pluralitu parlamentního typu a skutečný trh však asi nechtěl. Spíše určitě než asi.

Nesouhlasím s viděním komunistické éry u nás jako konstanty, neboť měla svou dynamiku. I v osmdesátých letech se to začínalo pohybovat up-hill (když už jsem jednou tento anglický výraz použil). Nesměle se „klubala“ naše malá, opatrná perestrojka, resp. příprava dílčích změn, zejména v ekonomické oblasti. I já byl přijat do Prognostického ústavu ČSAV (v prosinci 1987), v roce 1988 jsem se prvně dostal na konferenci do Vídně, a v létě 1989 do USA.

Významná – jako signál i pro kontakty ve světě – byla konference v maďarském Györu na jaře 1988. Ve Vídni jsem všechny překvapil výrokem, že se divím, proč tolik mluví o Marxovi, neboť u nás už dávno ne – známý francouzský liberální ekonom prof. Pascal Salin mne ještě nedávno potěšil, když jsem v jeho knize našel větu, že jsem všechny přítomné totálně překvapil, neboť tuto výtku od nikoho z Východu nečekali. V Györu jsem všechny napadl, že se bojí trhu a Hayeka. Ale začalo se to hýbat.

Doba byla zralá pro změnu. S kolegou a kamarádem Dušanem Trískou jsme si už celý rok 1989 říkali, že není možné vzít si ani den dovolenou, protože se stále něco

dělo. V září 1989 jsem byl služebně v Polsku ve chvíli, kdy tam vznikla první postkomunistická vláda v čele s Tadeuszem Mazowieckim. Své bývalé akademické kolegy jsem najednou potkával jako ministry. Byl jsem si jist, že to ani u nás nebude už dlouho trvat, ale přiznával jsem si, že si to Poláci svým gdaňským vzbouřením a silou, byť na odborářském základě vytvořené organizace Solidarita, více zasloužili. Nám to o dva měsíce později, v listopadu 1989, více spadlo do klína. Zlobil jsem pak mnohé u nás výrokem, že komunismus nebyl poražen, že pouze „melted down“, že se rozpustil jako kostka cukru v čaji. Ale to naši hrdinové tehdejší doby nechtěli slyšet.

Pád komunismu a zrod devadesátých let

Nicméně, přišla sametová revoluce, ale chci explicitně říci, že mne adjektivum sametová neuráží. Neuráží mne ani slovo revoluce, protože to byla totální změna poměrů a systému. Slovo převrat naopak odmítám. To používají ti, kteří onu sametovou revoluci z jakýchkoli důvodů propásli. Za důležité však považuji dovysvětlit mladým generacím, že **sametová revoluce umožnila, nikoli způsobila fundamentální změnu**, změnu, o kterou nám – alespoň některým – skutečně šlo. Některým u nás šlo jen o jakousi „obrodu“, jen o navázání na šedesátá léta, neboť trh a kapitalismus nechtěli. Některým, kteří nemohli unést, že jsou dole, šlo hlavně o to, být nahoře. My někteří chtěli změnu pro všechny.

V listopadu 1989 jsem se rychle, v průběhu několika hodin – zejména díky Ritě Klímové (dceři Stanislava Budína,

bývalé manželce Gorbačovova spolužáka Zdeňka Mlynáře a matce dnes už spíše z byznysu než z novinářství známého Vladimíra Mlynáře) – spojil se skupinou Václava Havla. Ocitl jsem se v jakémsi nedefinovaném a nedefinovatelném vedení Občanského fóra, byl jsem účastníkem vyjednávání s Adamcovou vládou, byl jsem hlavním autorem manifestu Občanského fóra „Co chceme“, Husákem jsem byl jmenován prvním polistopadovým ministrem financí, začal jsem – s řadou předlistopadových kolegů a přátel, mezi které patřili Ivan Kočárník, Dušan Tříška, Karel Dyba, Vladimír Dlouhý, Jan Stráský, Tomáš Ježek, Vlado Rudlovčák (vesměs účastníci mých bankovních seminářů) – formulovat koncept polistopadové transformace. Nejen formulovat, ale i propagovat, prosazovat a uvádět v život. (O tom více v mé již zmiňované knize o transformaci.)

Pochopil jsem rychle, že nestačí být odborníkem, ekonomem či finančníkem (což dnešní „experti“ typu Prymuly a Smejkal nechápu) a byl jsem si vědom toho, že je třeba vybudovat si vlastní politickou základnu, že přimknutí se k někomu nestačí. Získal jsem v prvních volbách do parlamentu v červnu 1990 v celém Československu nejvíce preferenčních hlasů, v září jsem se stal prvním předsedou Občanského fóra, v únoru 1991 jsem Občanské fórum rozpustil a v dubnu 1991 jsem založil Občanskou demokratickou stranu, se kterou jsem v červnu 1992 vyhrál volby. To jsou ale známé věci.

Bylo to období tvrdého boje o ekonomickou transformaci, o přijetí trhu, liberalizaci, deregulaci a privatizaci.

V této chvíli jsme tento boj vyhráli a první dekáda byla naše. Zdůrazňuji to proto, že se to v dalších desetiletích zcela změnilo. Od té doby už prohráváme, mé prezidentování to nemohlo změnit.

Na počátku devadesátých let najednou zahrozilo něco jiného. Slovensko chtělo samostatnost a já jsem byl – po svém prvotním zděšení z neústupnosti slovenské strany – připraven ji Slovensku při jednáních s vítězem slovenských voleb Vladimírem Mečiarom dát. Nechtěl jsem dopustit jakoukoli destabilizaci země, o jugoslávské verzi destabilizace ani nemluvě. **Věděl jsem, že se musí klidně, přátelsky a trpělivě jednat,** což se mi podařilo. Tato chvíle se proměnila ve významný moment našich novodobých dějin. Bylo to od nás správné rozhodnutí. Už to snad začínají chápat i někteří zarputilí čechoslovakisté. Já měl Slovensko, i kvůli své manželce, rád, ale věděl jsem, že je čechoslovakismus omylem, že je stejným omylem jako dnešní evropeismus.

Vedle „boje“ ekonomického a o Československo se rozhořel i boj o politiku s Václavem Havlem a jeho stoupenci. Byl to **boj o politiku, nikoli uvnitř politiky,** to není hříčka slov. Byl to střet o standardní systém politických stran, pokud možno ideologicky dobře definovaných. Havlův svět to nechtěl. Tito stoupenci nepolitické politiky, občanských sdružení, nadací, neziskového sektoru (neboli občanské společnosti) chtěli něco jiného než standardní demokracii. Chtěli něco lepšího. Já věděl, že nic lepší není (a nejde mi o lacinou parafrázi známého Churchillova výroku). Věděl jsem, že to musí být horší. Věděl jsem, že je to naopak

začátek konce. Že nás to musí dovést do beznadějného stavu roku 2021. Nejen u nás. Že musí dojít k „destrukci Západu“ (viz naše knížka „Sebedestrukce Západu“ ze srpna 2020).

To pro mne byla – v kostce – devadesátá léta. Někdo by možná očekával, že budu psát o politických soubojích uvnitř složité koaliční vlády s Luxem a Kalvodou nebo o soubojích s opozicí vedenou Milošem Zemanem, ale to by byla ta pěna dní. Byť pro mne často velmi nepříjemná. **Klíčem k tomuto období byla pro mne ekonomická transformace, politický souboj o demokracii oproti elitářství, a konec konců i souboj o národní stát.**

Tento můj popis devadesátých let není popisem pozorovatele, není popisem pouhého účastníka, ale i jejich spolutvůrce. Žádné jiné takové období v mém životě nebylo. O všech dalších obdobích mohu jen reportovat, chtět nechtět z vnějšku. **I přes „Sarajevo“, pád vlády, spory kolem opoziční smlouvy, která byla neuvěřitelně demonizována, byla devadesátá léta nesporným pohybem vpřed a vzhůru.**

Cítil jsem, že už začíná nastávat jiná tendence, že se hlásí soumrak národního státu, trhu i svobody. Nebyla šance vyhnout se úsilí o vstup do Evropské unie. Mohl jsem odejít z politiky, ale nemohl jsem nepodat přihlášku. Tak jsem já, předseda vlády, za Českou republiku podal přihlášku, kdybych odešel, udělal by to kdokoli jiný. Tehdy debata o EU ještě nebyla tak vypointovaná. **Jako nová, mladá, neukotvená, postkomunistická země jsme neměli na vy-**

branou. Rozhodla to za nás před dvěma desetiletími Velká Británie, když vystoupením z EFTA (Evropského sdružení volného obchodu) a přistoupením k Evropskému společenství (ES) podivně „sjednotila“ Evropu a zglajchšaltovala ji.

Nebylo kam jinam vstoupit, neměli jsme luxus mimořádného postavení Švýcarska, nemohli jsme zůstat sami. Nedovolili by nám to. Zůstali bychom s Lukašenkem a Miloševičem (a Tudjmanem). Dnes je to už pozapomenuto. Teď se lehce mluví (i když nemyslí vážně) o vystoupení z EU. A to tehdy ještě Evropská unie nebyla takovým popřením demokracie jako dnes. Její evidentně negativní vývoj nastartovala Maastrichtská (v roce 1991) a dokončila Lisabonská (v roce 2009) smlouva, později Merkelová, projekt masové migrace a covid. Ale o tom všem až při pokusu o náznak popisu dalších „desetiletí“.

První desetiletí dvacátého prvního století

Nultá (či je to správně první?) dekáda 21. století byla zase úplně jiná. Už jsem nebyl v exekutivní funkci (prezident u nás není exekutivní funkce, na rozdíl od Francie, USA či Ruska), mé působení bylo proto daleko více nepřímé. **Měl jsem vliv, nikoli moc.** Ztratil jsem zázemí silné politické strany. Vstoupili jsme do EU, měli jsme slabé (a málo koncepční) vlády, prohráli jsme Lisabonskou smlouvu, bojovali jsme se Zelenými (Bursíkem) a s globálními oteplovači (Al Gore), hodně jsem cestoval, ztrácela se standardní politická struktura, bortila se ODS. Ale o tom všem postupně.

Poněkud neoriginálně jsem o několik stránek dříve spekuloval o délce 20. století, ale něco podobného by se asi dalo říci i o této dekádě. Také byla dlouhá, nebo možná přesněji, pro mne byla docela dlouhá. Začala už na konci roku 1997 „sarajevským atentátem“, Havlovým Rudolfským projevem, následnou opoziční smlouvou a skončila až v březnu 2013 spolu s koncem mého prezidentování, při zneužití standardní prezidentské amnestie k vypořádání se nejen se mnou, ale i s celými 90. léty, která neproběhla podle „jejich“ scénáře. (To zájmeno jejich je bude určitě zlobit a budou protestovat, ale tím se jenom prozradí.)

Náš, v historii druhý, sarajevský atentát - vzpoura několika mých místopředsedů (v ODS) v listopadu 1997, když jsem byl v Sarajevu, radostně využitá malými koaličními stranami, které se se mnou a s ODS vždy jen vezly (Lidovci a ODA), a v pozadí za nitky tahající prezident Havel, ale i pátá kolona v ODS - znamenal konec svobodné polistopadové éry. **V této unikátní éře bylo slovo „svoboda“ dominantní**, všechno další bylo druhotné. To, že k této „vzpouře“ využili odpůrci našich 90. let mou nepřítomnost, můj odlet na setkání předsedů vlád středo- a jihoevropských zemí, byla jistá forma podrazu a zbabělosti, a lidé v naší zemi to tak tehdy opravdu interpretovali, ale já jsem to vždy bral nikoli moralisticky, nýbrž politicky. V tom jsem je „šetřil“. Byl to otevřený politický střet, ke kterému se ostatně schylovalo už delší dobu. Pro některé zúčastněné dokonce od samotného počátku, od mého objevení se na politické scéně.

Ekonomická transformace byla - jako důsledek tohoto „atentátu“ - definitivně zastavena, a tím asi i navždy ukon-

čena. **Systémově od té doby přešlapujeme na místě, resp. vstupem do EU, které nastalo v nešťastné chvíli našeho vnitřního oslabení, jsme jistou změnu udělali, ale změnu v opačném směru.**

Třešničkou na dortu vzbouřenců byl projev Václava Havla v pražském Rudolfinu, který se v tu chvíli neudržel a vítězoslavně se opájel svým vítězstvím. Vítězstvím nade mnou, ke škodě celé země. Dodatečně se ukázalo, že vítězstvím nikoli úplným a definitivním. K pádu mé vlády přispěla nepochybně i naše chyba a nedůslednost. Hloupé chyby Hlavní kanceláře ODS při financování strany, které šly úplně mimo mne, nijak nebagatelizují, neboť tyto chyby byly zcela dětinské. **Ale byly jen záminkou, nikoli skutečnou příčinou opuštění naší polistopadové cesty.** Že jsme se nedali a alespoň do voleb 2002 zkusili pokračovat v dosavadní ideově čisté politice ODS, je věc jiná. Devadesátá léta tím však skončila.

Volby roku 1998 nedaly svým výsledkem šanci sestavit standardní koaliční vládu. Jedinou možností by byla velká koalice, která však byla – vzhledem k dosavadnímu politickému nepřátelství, ale i k hluboké ideové odlišnosti mezi ODS a ČSSD – pro obě strany naprosto nepřijatelná.

K totálnímu překvapení všech a zejména prezidenta Havla (ale i médií) jsme přišli s netradičním řešením, kterým byla tzv. opoziční smlouva. Čili domluva dvou nejsilnějších stran, které měly ve svém součtu drtivou většinu v parlamentě, na **specifickém politickém uspořádání menšinové vlády vítěze voleb (ČSSD)**, kterému

menšinové vládnutí umožnila druhá strana ve volbách (ODS) za poskytnutí několika významných kontrolních parlamentních postů, včetně funkce předsedy Poslanecké sněmovny. V mnoha demokratických zemích zcela běžné uspořádání formou menšinové vlády bylo u nás popisováno jako útok na demokracii. Bylo to pro nás východisko z nouze, pro obě strany to byla jistá forma sebeobrany. Ti, kteří prohráli, chtěli obě velké strany co nejvíce oslabit.

Je málo známo, že v podstatě stejné uspořádání, ale v opačném gardu, vzniklo u nás již po volbách roku 1996. S jedním významným rozdílem. **V prvním případě to bylo s podporou prezidenta Havla, v druhém případě s jeho silným odporem.** Zvolené řešení umožnilo v obou případech normální fungování vlády a celého politického systému. Ti, kteří v druhém případě najednou zůstali mimo vládu, se s tím nemohli smířit. Bylo to řešení zcela pragmatické, báhorky, které jsou na něj nabalovány, jsou výlučně účelové. A šíří je ti, kteří byli opoziční smlouvou zaskočení. V Evropě je v každém okamžiku řada menšinových vlád, které – když jiné řešení není – také získají souhlas parlamentu díky nějaké dohodě či smlouvě. My jsme pouze přišli se zcela neobvyklým názvem „opoziční smlouva“. Nemyslím, že sám tento název může provokovat. Provokovalo „vyšachování“ stoupenců Václava Havla.

Zemanova vláda a po volbách 2002 vláda trojice premiérů Špidla, Gross, Paroubek vládla „po socansku“. Podrobně to rozebírám v již zmíněném učebnicovém textu pro VŠE „**Transformace v ČR: cesta ke svobodě a prospe-**

ritě“. V tomto období **byla spuštěna lavina deficitního financování**, které je s výjimkou dvou více méně náhodných let charakteristikou naší politiky v průběhu celých dvou posledních desetiletí.

Svého vrcholu dosahují deficity právě teď, v koronavirové krizi. V těchto dnech publikovaný rozhovor s Vojtěchem Bendou (Ekonom, č. 22, 27. 5. 2021) mne šokoval smířlivostí tohoto člena Bankovní rady České národní banky se současnými obřími deficity. Říká-li, že „bylo naprosto správné, že vláda přikročila k masivní rozpočtové podpoře ekonomiky, aby kompenzovala výpadek soukromé domácí a zahraniční poptávky“, je to od člena Bankovní rady smutné. Nic takového se nestalo. Šlo o exogenní nabídkový šok.

Rozpočtové deficity začaly v naší zemi až během Zemanovy vlády před více než dvaceti lety. Oni snad opravdu věřili Keynesovi, a proto jim deficity nevadily. My naopak vždy považovali vyrovnanost státního rozpočtu za základ ekonomické racionality a zajištění této vyrovnanosti za naši povinnost. V tom jsme uvažovali zcela „rašínovský“. Teď jsem si uvědomil, že jsem v tomto vzpomínání fakticky vynechal úvahy ekonomické, dokonce vůbec nediskutuji mimořádnou krizi let 2008-2009, která leccos posunula. Ale do tohoto makropohledu na svých osmdesát let to možná ani nepatří. (To je pro mne vlastně objevené zjištění.)

V únoru 2003 jsem jako naprostý outsider – překvapivě pro mnohé – vyhrál prezidentské volby, což se zopakovalo,

pro stejnou skupinu lidí stejně překvapivě, v roce 2008. I politické strany, které byly dlouho mými protivníky, nakonec uznaly mou převahu nad ostatními kandidáty. Nic jiného v tom nebylo. Prezidentskou funkci jsem deset let vykonával standardně, pokorně a s plným respektem i úctou k této unikátní funkci. Vykonával jsem ji občansky, civilně, plebejsky (v dobrém smyslu slova). Bral jsem ji jako úřad a na Pražský hrad jsem chodil každý den ráno „do práce“. **Hledal jsem si spolupracovníky, lidi s názorem, nevytvářel jsem si „dvůr“ vždy příkyvujících dvořanů.** Jeden z mých tehdejších kolegů mi teď připomněl můj respekt k normální pracovní době (nejen pro mne samého, ale i pro všechny spolupracovníky, což jim umožnilo žít normální život). Žádné noční porady.

Mým klíčovým spolupracovníkem byl v celém tomto období kancléř **Jiří Weigl**, který si slovo kancléř v jeho původním významu skutečně zaslouží. Těším se, až i on napíše nějaké takové narozeninové nebo jakékoli jiné vzpomínání, určitě řekne toho podstatného zevnitř daleko více. Já už na mnoho věcí zapomněl.

Byl a je se mnou po celých třicet let, kdy jsem v politice. Začínal se mnou na ministerstvu financí v létě 1990, byl šéfem mých poradců na Úřadu vlády, v roli kancléře byl mojí pravou rukou po celých deset let mého působení na Pražském hradě. Dnes je ředitelem mého institutu. Doprovázel mne na mnoha zahraničních cestách nejenom pro své jazykové znalosti (mluví arabsky, anglicky, německy a rusky). Vždy jsem oceňoval zcela mimořádnou šíři záběru jeho znalostí ekonomických, historických

i obecně společenskovedních. Jeho téměř encyklopedická výbava z něho činí jednoho z nejmýznejších českých intelektuálů. Jiří Weigl je umírněný a rozvážný člověk svým založením, umírněnost a rozvážnost jeho rad jsem oceňoval a vážil si jich.

Dalším mým klíčovým spolupracovníkem na Hradě byl můj „tajemník“ (ač jsme nikdy ani jeden z nás přesně nevěděli, co to slovo znamená) **Ladislav Jakl**. Byl šéfem mých poradců, byl ředitelem Odboru pro styk s veřejností, mnoho mých rozhodnutí výrazně ovlivnil. Byl velkým přívržencem prezidentské amnestie, ale vůbec ho za to neviním. Třetí klíčovou osobou byl **Petr Hájek** v roli ředitele tiskového odboru a v pozici tiskového mluvčího. Zkušený novinář a kreativní literát byl (a je i nadále) hlavním „ideologem“. Zmínit musím i šéfkou mé kanceláře **Zuzanu Rýcovou** a hlavního protokolistu **Jindřicha Forejta**.

Vzpomínám sice na své nikdy nekončící souboje s médii a některými politiky, ale do běžné politiky jsem se vměšoval daleko méně než můj předchůdce v této funkci a i než můj následovník. Média by mi nic jiného ostatně nedovolila. Jim to dovoľovala, jen tomu druhému hrubě nadávají.

I v prezidentské době jsem vedl převážně ideové souboje o směřování naší země, nikoli osobní, personální, zájmově podmíněné spory. Vyjadřoval jsem svůj nesouhlas se ztrátou naší samostatnosti a suverenity v Evropské unii, protestoval jsem doma i v zahraničí proti rodícímu se vítězství stoupenců zelenosti a klimatické apokalypsy, vystupoval jsem – svými projevy a svými texty – proti

potlačování trhu a politické demokracie, odmítal jsem multikulturalismus, humanrightismus a genderismus.

Svémi prezidentskými vety jsem „tlačil“ v celé řadě témat k návratu k normalnosti – např. svým vetem zákona o registrovaném partnerství (v březnu 2006), svým vetem antidiskriminačního zákona (červen 2008), svým vetem zákona o chemických látkách a přípravcích, tzv. „REACH“ (září 2008), svým vetem zákona o obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů (květen 2010), svým vetem zákona o ovzduší (září 2011), svým vetem zákona o sociálně-právní ochraně dětí (listopad 2012) atd. Mých prezidentských vet bylo celkem 57, všechny byly ideově-koncepčního typu. Nebylo to ode mne politizování, byl to buď zásadní ideový nesouhlas, nebo poukazování na evidentní chyby. Jako poslanec bych asi hlasoval proti desítkám či spíše stovkám dalších zákonů přijatých v tomto období, ale těžký kalibr veta jsem použil jen v případech nejzásadnějších. Přehledně je to popsáno v knížce „**Veta prezidenta Václava Klause**“ (IVK, 2017), kterou sestavil kolega Ladislav Jakl.

Za podstatné jsem považoval udělat z prezidentské kanceláře normální úřad, což byl nemalý průlom. Za mne se opravdu normálně úřadovalo. Co všechno se za tuto dobu událo, se nedá a nemá smysl vypočítávat. Na závěr každého roku vznikla kniha mých vystoupení, projevů, tiskových prohlášení, dokumentů, dopisů s názvem „**Rok první**“, druhý, atd., které byly deset let vydávány v Knižním klubu nakladatelství Euromedia. Tam je všechno důležité přehledně k nalezení.

Tvrdým oříškem bylo udělování (či spíše neudělování) milostí, což byla v mém – jsem přesvědčen, že ústavně správném – pojetí rozsáhlá, psychicky náročná agenda. **Člověka to deptá, špatně kvůli tomu spí – za to, že milost udělil, ale snad ještě více za to, že ji neudělil.** Oba další polistopadoví prezidenti tuto funkci buď „delegovali“ (což je v rozporu s Ústavou), nebo ji neprovádějí. Nelehkou věcí bylo i udělování státních vyznamenání – v hrůze, abych ho neudělil z kamarádčoftu, což lidé prezidentům často vyčítají. Kolikrát jsem řekl o vyznamenání usilujícím kandidátům, že mají smůlu, neboť všichni vědí, že se dobře známe. Určitě by to mohli potvrdit. To jsem považoval za klíčové a trvám na tom, že jsem to ani jednou neporušil. Dlouho jsem přemlouval Milana Knížíáka, bránila se tomu Lucie Bílá.

„Kohabitoval“ jsem musel se šesti premiéry, z nichž jeden (Jan Fischer) byl „úřednický“. Nečekané, svévolné, nikdy a ničím neobhájitelné rozhodnutí Ústavního soudu mu však premiérování – zcela v rozporu se smyslem úřednické vlády – výrazně prodloužilo. Na ono delší premiérování už neměl politický nárok. Velmi nás to poškozovalo.

Vztah k vládám a premiérům levicové opozice byl pro mne jako prezidenta – pro mnohé asi paradoxně – relativně snadný. Choval jsem se k nim zcela férově a neutrálně, což oni neočekávali. Média také ne. Proto to šlo. Dobré bylo i jednání s premiérem Nečasem, kterého jsem vždy považoval za seriózního a autenticky pravicového člověka. Nejhorší bylo pro mne politické spolužití s premiérem Topolánkem, se kterým jsme si lidsky nerozuměli. Říci o těchto vztazích více než tyto glosy by však bylo

politologickou studií, která snad bude někdy napsána. Tragédií bylo Topolánkovo historicky první přizvání zelených do vlády a stejně tak jím umožněné angažmá europeistického a progresivistického Karla Schwarzenberga ve vládě. Obojí bylo průlomem. Důsledky cítíme dodnes.

Od počátku své politické kariéry jsem se - motivován pudem sebezáchovy - opíral o veřejnost, o lidi „dole“. Neměly mne rády „elity“, s těmi jsem vždy bojoval, s „lidmi“ nikoli. Když teď chodím po jarních Krkonoších, lidé se mnou nebojují. Naopak. Mé krajské třídení prezidentské návštěvy byly zcela novou myšlenkou, počet navštívených míst, měst, institucí byl o řád či spíše dva větší než u všech dalších prezidentů. Tyto návštěvy byly vždy největší radostí pro mne, pro manželku i pro celou naši hradní delegaci. Opakovaně vznikaly mimořádně dojemné, nezapomenutelné chvíle, např. když jsem byl starostou města vítán slovy, že u nás ve městě byl z prezidentů naposledy Masaryk. Vždycky jsem reagoval slovy: „Co ti ostatní prezidenti celou dobu dělali?“ Nepřijížděl jsem kázat, ale poslouchat a dívat se. Velmi mne to obohacovalo.

Za rok jsem v průměru absolvoval pětadvacet cest do ciziny - oficiálních státních návštěv, účastí na nejrůznějších akcích po celém světě, vystoupení na univerzitách a konferencích. Průměrný roční počet mých projevů byl šedesát až sedmdesát (skutečných, tedy „dlouhých“, psaných projevů, nikoli zdravic či krátkých vystoupení). Za deset prezidentských let vyšlo šedesát šest mých knih, z toho třicet šest v zahraničí. Moje kniha „**Modrá, niko-**

li zelená planeta“ byla publikována dokonce v osmnácti jazycích.

Mé prezidentské cesty vedly do všech světadílů, stejně tak vypadaly návštěvy nejvyšších představitelů různých zemí u nás. Kdyby byl zdrav Jindřich Forejt, určitě by to přesně vyčíslil. Byl jsem u prezidenta amerického i ruského, brazilského i čínského, indického i francouzského, egyptského i italského, tureckého i jihoafrického, abych jmenoval aspoň jejich zlomek. U anglické královny i japonského císaře, u kuvajtského emíra i thajského krále atd. U dvou papežů. Podobné byly i návštěvy u nás. Ale to všechno uvádím jen jako příklady, na spoustu věcí jsem teď v rychlosti ani nevzpomněl, spoustu dalších vědomě – jako hlavní nit textu spíše zatěžující – vynechal.

Hrad a Lány jsme měli s manželkou rádi, zejména manželka se oběma těmito unikátním objektům intenzivně věnovala. Na „plný“ úvazek. Náš přístup k nim byl velmi pokorný. **Opravy ano, zanechání své stopy v nich za každou cenu nikoli.** Bylo nám v nich dobře, ale žádný smutek po jejich opuštění necítím. Byla to část života, jedna jeho výseč, žádnou nostalgii neprožívám. Hradem dnes projíždím jako naprosto neosobním objektem, u srdce mne nepíchne.

V tomto, pro mne dlouhém desetiletí proběhla zásadní, svou podstatou vskutku historická změna – **přestali jsme být samostatnou Českou republikou** a stali se jednou z 28 (dnes jen 27) členských zemí Evropské unie. Historický charakter této změny naši spoluobčané stále ještě nedoceňují. Myslí si, že se nic neděje. Je poměrně známý a často

citovaný můj výrok z počátku 90. let (na kterém nemám důvod cokoli měnit), že nechci, abychom se v EU rozpustili jako kostka cukru v šálku čaje. Věděl jsem, že to nastane. A věděl jsem, že viníkem toho nebude jen Evropská unie a její představitelé, resp. jen námi nezpůsobené celosvětové vítězství antinárodní ideologie globalismu, ale že příčinou tohoto našeho postupného rozpouštění se v EU je a bude naše vlastní slabost.

V průběhu dvoutýdenního psaní tohoto textu jsem byl na krátké návštěvě Polska a uvědomil jsem si během ní možná více než kdykoli jindy, jak se Polsko tak jednoduše „rozpouštět“ nedá. (Maďarsko ostatně také ne.) Není to jen specifičností dnešní polské vládní koalice, která je nesporně jiná než většina evropských vlád. Je to Polskem jako takovým, jeho sebevědomím, jeho vnímáním národních tradic, událostí a osudů. **Polsko si sebe sama váží.** Mám strach, že u nás tomu tak není. Pak se nemůžeme divit tomu, co se s námi děje. A nesvádějme to na Zemana a Babiše, jsme to my, kdo to dopouštíme. (Mám navíc jistotu, že by prezident Drahoš či pirátský nebo lidovecký premiér byli ještě horší.)

Evropská unie je v čase výrazně se měnící instituce, což si mnoho lidí neuvědomuje. Už to dávno není Evropské hospodářské společenství, už to není nejenom pouze hospodářské, už to není ani společenství. Už je to unie. Její jednotkou nejsou členské státy, ale jednotliví občané. To bylo to rozpouštění kostky cukru. To byl ten rozhodující krok (či trik), který nastal v prosinci 1991 tzv. Maastrichtskou smlouvou, tehdy ještě bez naší účasti.

K EU snad jen dvě krátké poznámky. Prvního května 2004 jsme vstoupili do Evropské unie (tento náš vstup jsem podepsal v Aténách, v předsedající zemi EU, v předcházejícím roce), ale v předvečer vstupu, 30. dubna, jsme spolu s řadou stejně myslících lidí o půlnoci vystoupali na bájemi opředený středočeský Blaník a do televizních kamer jsem tam říkal, že nám snad v nějakém budoucím těžkém okamžiku oni pověstní blaničtí rytíři pomohou. Zatím nepomohli, asi nám nevěří.

Svou kritiku EU jsem ani doma, ani v cizině nikdy neskrýval. Památným se stal můj projev v Evropském parlamentu v Bruselu v roce 2009, který doprovázelo skandální chování europoslanců, kteří má otevřená slova o Evropské unii nebyli připraveni a ochotni poslouchat. Stále na nejrůznějších místech Evropy potkávám jedince, kteří si na tento projev jako na historický okamžik pamatují. Vždy mne to překvapí a potěší.

K ještě rasantnějším činům a postojům mi chyběla dostatečná domácí podpora (možná ne od občanů, tam jsem ji vždycky cítil, ale na naší politické scéně), tu si uměl vyvzdorovat můj dobrý přítel, maďarský premiér Viktor Orbán. Právě ten byl spolu s tragicky zesnulým polským prezidentem Lechem Kaczyńskim – když vynechám osobnost Margaret Thatcherové – jediným, s kým jsem si v nejvyšší politice rozuměl.

Absence domácí politické podpory vedla i k neúspěchu mého boje s Lisabonskou smlouvou, která způsobila radikální urychlení unifikačních, tedy nedemokratických,

postavení národních států ničících tendencí evropského integračního procesu. Ostudné chování našeho – pod taktovkou Pavla Rychetského fungujícího – Ústavního soudu je pro mnohé z nás nezapomenutelné. Chování části politické scény taktéž. Mohli jsme tehdy docílit jistého posunu v evropském uvažování, ale neudělali jsme to – naši vlastní slabostí. **Ted' už žijeme v jiné Evropské unii, než do jaké jsme vstupovali.**

Pro mne byla celá tato dlouhá „dekáda“ zakončena zcela nepřičetnou reakcí naší politické scény a médií na mou, v podstatě zcela standardní prezidentskou amnestii, vyhlášenou v mém posledním novoročním projevu 1. ledna 2013. Trvám na tom, že tato moje první a jediná amnestie byla zcela standardní. Pokusili jsme se to vyjádřit v naší rychle poté vydané knížce „**Spor o amnestii**“ (IVK, 2013), ale nikdo argumenty slyšet nechtěl.

Již 3. ledna 2013 jsem v MfD řekl tyto věty: „Neměl jsem v úmyslu udělat amnestii jako formální gesto, které se nikoho nedotkne. O rozsahu amnestie jsem zhruba věděl, ale přesná čísla nikdo neznal, ani ministerstvo spravedlnosti. Je tam řada vzájemně se křížících podmínek, jejichž celkový efekt nebyl a nemůže být znám dopředu.“ Kritici text mé amnestie pozorně nestudovali (to nebylo jejich cílem a úmyslem), žádných „velkých zločinců“ se netýkala, ač se o tom stále mluvilo. Největší počet amnestovaných byl v kategorii „trestu odnětí svobody ve výměře nepřevyšující jeden rok“. Stejně tak byli amnestováni lidé „ve věku nad 75 let, kterým nebyl uložen trest ve výměře převyšující deset let“.

Největší spory vyvolalo mé amnestování jednotlivých, mně předem neznámých případů, kdy se „trestní řízení vleklo déle než osm let“. To mne trápilo celá léta při posuzování stovek či tisíců žádostí o milost. Délku období osm let jsem si nevymyslel. Evropský soud pro lidská práva „za nepřiměřenou délku řízení považuje dobu přesahující šest let“. Já jsem do textu amnestie dal záměrně nikoli 6, ale 8 let. Trvám na tom – viz má odpověď z 3. ledna 2013 – „trvá-li řízení osm a více let, nelze už mluvit o spravedlnosti“. V Českém rozhlase jsem 8. ledna řekl: „Každému bych moc doporučoval, aby si znění amnestie v klidu přečetl, jinak se nikam nedostaneme“. V České televizi jsem téhož dne řekl, že „to není kampaň proti samotné amnestii, je to kampaň proti mně“. Na tom i s odstupem více než osmi let trvám.

V Událostech ČT jsem 16. ledna o základní filosofii amnestie vyslovil následující shrnující soud: „První věc byla prominout nízké tresty za ne velké trestné činy. Jednalo se o tresty, které by v řadě evropských zemí nevedly k uvěznění člověka. Druhý bod – vycházelo to z mých deseti let zkušeností s milostmi – propustit z vězení lidi vězněné nad určitou věkovou hranicí. Třetí základní prvek amnestie byl zastavit nekonečně se vlekoucí trestní řízení, která naše soudy nebyly schopny vyšetřit ve smysluplné době“. To byly mé rychlé reakce v prvním týdnu po udělení dlouho promyšlené amnestie. Nemám důvod na nich ani po uplynutí osmi let nic měnit. Mrzí mne, že soukolí naší justice mé hlasité připomenutí její nečinnosti nijak nepočulo.

Mé období postprezidentské, neboli dnešek

Tím má „dlouhá“ dekáda skončila, nastalo mé období postprezidentské. Asi mi to nikdo nebude věřit, ale konec prezidentování pro mne nebyl žádnou negativní událostí. Opravdu jsem ani minutu „nesmutnil“. **Šel jsem prostě dál.** Nebyl to konec, určitě to nebylo ani mé zmizení z veřejného života. A z kontaktů se světem. Jako jistou demonstraci toho mohu uvést, že jsem ještě před ukončením slavnostní inaugurace prezidenta Zemana, tedy pár hodin po formálním skončení svého prezidentování, odjel na letiště, v letištním salónku se převlékl a letěl přes oceán na konferenci American Enterprise Institute, do Washingtonu a na See Island v Georgii.

Myslím, že jsem ve své aktivitě od té doby nepolevil. Sportu sice ubývá, jisté zdravotní bolístky se hlásí, ale – až do covidu – byl počet mých zahraničních cest a vystoupení na konferencích v cizině zcela srovnatelný s prezidentskou érou. Dostával jsem i v této postprezidentské době řadu cen a čestných doktorátů, byl jsem keynote speaker na mnoha konferencích – od setkání liberálů celé Latinské Ameriky v Guatemale v roce 2018 po konferenci ve Varšavě před několika dny, koncem května 2021. Vážím si ceny Una Vida por la Libertad v Mexiku, The Truman-Reagan Medal of Freedom ve Washingtonu, The Hillsdale Freedom Leadership Award v michiganském Hillsdale, European Freedom Award ve Stockholmu (kde pronášel laudatio Nigel Farage), Ceny Jegora Gaidara v Moskvě,

The Jagiellonian Prize v polském Toruňi, The Petöfi Prize v Budapešti, atd.

Byl jsem řečníkem na mnoha politických akcích německé AfD, jejichž atmosféra mi připomínala naše raná devadesátá léta. Něco se také rodilo. Mluvil jsem v Horní komoře britského parlamentu, v budově katalánské vlády v Barceloně, v ruském Soči (kde mne poslouchal i prezident Putin), v Hong-kongu i v Číně, v Káhiře i Maroku, v Turecku i Izraeli, v Aténách, v sicilském Erice i na Rhodosu, v Gruzii, Arménii, Ázerbájdžánu i Kazachstánu. Počet cest do zahraničí byl ročně zhruba stejný jako v období prezidentském – v průměru 25.

Trochu se smutkem v hlase musím přiznat, že ubylo domácích aktivit, i když Institut Václava Klause, do kterého jsem si na dejvické Hanspaulce ihned „sedl“ a kam každodenně ráno přijíždím do práce, dělá spoustu mimořádně potřebných a viditelných akcí. Nic z toho by nebylo možné bez neobyčejné velkorysosti nedávno tragicky zesnulého Petra Kellnera, který nám umožnil udržet naše bývalé „hradní“ tvůrčí prostředí. Jsem v našem „zámečku“ rád, těším se na setkání se spolupracovníky, dnes – z dosud nezmiňovaných – Ivo Strejčkem, Kateřinou Bartošovou, Filipem Šebestou, Petrem Macinkou (a všemi dalšími, kteří za těch osm let prošli naším institutem – Martinem Slaným, Janem Skopečkem, Alešem Valentou, Karolinou Královou/Pavličkovou, Blankou Sedláčkovou, Hanou Zdenkovou, Anetou Šubrtovou a Eliškou Jankovou).

Pořád ještě nejezdím na dovolenou. Ubylo však politických akcí, ubylo cest po naší zemi, moc – a to bych považoval za důležité – se toho bohužel nekoná. Po celou dobu jsem přednášel studentům na pražské Národohospodářské fakultě VŠE a v Brně na Masarykově univerzitě.

Pokračovalo mé angažmá v souboji s globálními oteplovači. Vydal jsem – po deseti letech od své Modré, nikoli zelené planety – knihu **„Zničí nás klima, nebo boj s klimatem“** (Grada Publishing a. s., 2017), napsanou v podobném duchu, mluvil jsem na toto téma každoročně na významném setkání Světové federace vědců v sicilském Erice, ale i leckde jinde. Tento souboj jsme však beznadějně prohráli. Svět se zbláznil, politici zcela ustupují tlaku zelených (všech barev a odstínů), byznys správně „větrí“ velké státní dotace, a proto neodporuje. **Je to ataka na trh a na ekonomickou racionalitu**, srovnatelná s komunistickou, která dominovala dvacátému století. Veřejnost si její tragické důsledky stále ještě neuvědomuje. Nevím, může-li ji něco probudit. Nevím, nastane-li někdy nějaké prozření. Jednou svět propadl sociálnímu (a utopickému) rovnostářství, nyní zelenosti. Obojí proti svobodě člověka.

Až do covidu byla klíčovou charakteristikou druhé poloviny minulého desetileté svévolně a zcela nezodpovědně vyvolaná masová migrace do Evropy, kterou „ověřil“ Merkelové proslulý výrok „Wir schaffen das“. Řekl jsem o tom v minulých letech snad všechno, co se říci dalo, pronesl jsem desítky projevů, napsal spoustu článků, spolu s Jiřím Weiglem jsme vydali knížku **„Stěhování národů“** (Olympia, 2015), která vyšla také ně-

mecky, anglicky, francouzsky, italsky, švédsky, vlámsky, rusky a maďarsky.

Jádro naší argumentace je v odlišení přirozené, protože spontánní, individuální migrace od uměle vyvolané migrace masové, a v odlišení poptávky po migraci od „nabídky“ migrace. Toto ekonomické vidění světa považujeme za důležité, i když je jasné, že je to všechno součástí progresivistického útoku na západní civilizaci. **Neútočí na nás Východ, útočí na sebe sama Západ.** Normální je neemigrovat, což nemá s argumenty ve prospěch liberální otevřenosti jako normy „správná“ nic společného.

Evropou ve stejné době zahýbal i **brexit**, resp. jeho první období. Odvaha Britů říci, že nechtějí žít v nadnárodní, nedemokraticky řízené, umělé, neautentické organizaci (svazku) byla oceněním hodná, pro mnoho lidí inspirativní, ale svým následným váháním a nerozhodností Britové všechno pokazili. Vlastně ne Britové, udělali to jejich politické elity. Odchod Velké Británie z EU je – sám o sobě – pro mnohé z nás zcela irelevantní. Doufali jsme totiž v něco úplně jiného. Doufali jsme v dopad tohoto kroku na ideologii evropeismu, což se nestalo. Ideologům Evropské unie se podařilo dopad britského referenda na veřejné mínění v členských zemích neutralizovat, jádrem Evropské unie to nijak „nezacloumalo“ (když, tak jen velmi krátkodobě). EU elity se překvapivě rychle vzpamatovaly (o Velkou Británii jim stejně nikdy moc nešlo) a přikročily k dalšímu radikálnímu utužování evropského nadnárodního státu a k dalšímu omezování manévrovacího prostoru (lépe řečeno, svobody) jednotlivých členských zemí.

O posledním květnovém víkendu jsem na konferenci ve Varšavě dostal od jedné švédské filosofky (žijící v Anglii) knížku „**Sebevražda Evropy**“, v níž je to interpretováno velmi podobně. Nepřímá úměrnost je evidentní: rozkvět EU, resp. zesílené prohlubování evropské unifikace, je zkárou Evropy jako kulturní a civilizační entity. To je pro mne banální pravda, stále ještě pravda jen menšinová. Stane se to někdy i „konvenční moudrostí“ přijímanou všemi? Nebo to bude přijato jako neodvratitelná tendence současnosti?

Evropou (ale hlavně Amerikou) zahýbal i **Trump**, resp. jeho zvolení americkým prezidentem. Člověku, kterému jde o historické trendy a tendence, nemůže zatemnit oči Trumpův styl jednání a chování, což se bohužel mnoha lidem stalo. Já jsem byl od počátku schopen se tím nenechat svést. Trumpovo působení – a říkal jsem to řadu let po celém světě (i v Americe) – bylo unikátním pokusem zastavit „**Sebedestrukci Západu**“ (odkazuji na svou kapitolu „**Americká kulturní revoluce nás může zničit neméně než před 100 lety revoluce ruská**“ v této naší knize, vydané v srpnu loňského roku v IVK), obhájit existenci národního státu jako základu demokratického společenského uspořádání, postavit se módním genderovým koncepcím ničícím samotnou podstatu člověka. Trumpa historie za toto všechno jednou ocení.

V závěru této, v mém pohledu zatím krátké dekády, udeřil covid. Tato zvláštní nemoc, kolem níž je nabalena ještě zvláštnější historie jejího vzniku, asi skutečně přišla z Číny, ale jak tam vznikla, není jasné. Jakou roli hrály wu-

chanské laboratoře, v nichž pracovalo mnoho světových (amerických i evropských) expertů, když byl tento typ výzkumu „outsourcován“ z USA, kde to začalo být zákonem zakázáno, také není nezajímavé. I když jsou forma a místo vzniku tohoto viru samy o sobě důležité, není to mé téma. Nejsm investiativním novinářem.

Mým tématem – v mých dvou knihách na toto téma, „**Karanténa**“ (IVK, březen 2020) a „**Karanténa 2.0**“ (IVK, prosinec 2020) – je reakce států na tuto epidemii, role nadnárodních organizací jako WHO, OSN a EU při organizaci reakcí na epidemii, překvapivá předpřipravenost testů a koneckonců i vakcín, iracionální ochota testovat a očkovat (a viditelná neochota nemocné léčit), role individuí jako Bill Gates a Klaus Schwab (a jeho davoského Světového ekonomického fóra) a jejich evidentní snaha využít epidemii k „velkému resetu“ a ke snížení počtu lidí na zemi, v demokratickém světě nevídané umlčování kritiků, bezprecedentní potlačování demokracie ve jménu expertokracie (u nás doma jména Prymula, Arenberger, Hořejší, Smejkal a řada dalších) atd.

Zrodil se nový -ismus, který já nazývám kovidismem, který předkládá novou argumentaci v odůvodnění potřeby omezení lidské svobody, zvýšení role státu, potlačení standardních demokratických mechanismů, a který novým způsobem obhajuje již desetiletí probíhající dedemokratické tendence a zajišťuje jejich – jinak neproveditelnou, protože neobhajitelnou – akceleraci. Znamená to novou éru, new normal, novou normálnost, která je však vůči lidským dějinám naprostou nenormálností. **Tragické**

je na tom to, že se s tím lidé postupně stále více smiřují, že nastává ono Houellebecqovo „podvolení“.

Covidu jsem se nikdy nebál. Považoval jsem ho za normální nemoc (s nenormálním PR), které se asi nedá vyhnout, resp., jejíž vyhybání se bude svými důsledky horší než nemoc sama. Příkazy a zákazy jsem nedodržel, roušku jsem použil za rok a půl jen párkrát, platil jsem proto různé pokuty. Nijak specificky jsem se nechránil, choval jsem se normálně. Covid jsem na přelomu února a března 2021 sice dostal, ale s velmi mírným průběhem. Jen jednou jsem měl teplotu 37,3 °C.

Mnohé se však změnilo. Dramaticky klesl počet akcí doma i v cizině. Byl jsem jen třikrát v Rakousku a dvakrát v Polsku. Chybí mi to, ne cestování na dovolenou k teplým mořím, ale konferenční svět. Ubylo i cestování doma. Měsíce jsem se nehnu z Prahy. V počátku covidové paniky jsme si koupili malý byt v půvabné krkonošské obci Černý Důl, najednou jsem objevil, že mohu jezdit do svého i jinam než na chalupu do jižních Čech.

Doma prožíváme dekádu evidentního nerespektu novodobé anarchistické levice (leckdy sebe samu považující za pravici) k výsledku svobodných voleb. Zvolený prezident – můj dlouholetý soupeř na levici, zastánce jiných pohledů na svět, ale člověk, se kterým bylo vždy možné diskutovat, který pevné názory měl a má a který je umí obhajovat – a zvolený premiér, který svou kariéru založil na útoku na mne, jsou ostrakizováni. A démonizováni. Bez ohledu na to, co si o jejich výkonu funkcí, které za-

stávají, myslím, nemohu to jako státotvorný člověk akceptovat. Těmito postoji byla úplně vynulována standardní politika, založená už staletí na střetu vláda versus opozice, mluví se jen o lidských charakteristikách, o zdravotním stavu či o desítky let staré komunistické minulosti (oba byli v KSČ), **neřeší se jejich politika.**

Zejména se neřeší důsledky covidem způsobeného rozvratu, což je téma, kterému jsem se věnoval v řadě svých textů posledních měsíců. Neřeší se migrace, ale ani pronikání absurdních genderových idejí k nám, evropský Zelený úděl a podobné klíčové věci. Daleko závažnější než covid. Vláda je slabá, opozice bezzubá a bezideová, rostou zcela revoluční novodobí komunisté – Piráti (s malým i velkým „P“). Ale opět se musím zastavit a přestat psát politologickou studii, zde je prostor jen pro glosy. Bohužel došlo k tomu, že rodící se Trikolóru opustil můj syn, který byl svými schopnostmi a postoji největší nadějí české politiky.

Novinkou poslední éry se stal „hrdiný“, ale opožděný, a proto bezcenný boj s komunistickou minulostí, dnes „v převleku“ Ruska a Číny, který odvádí pozornost od nových nebezpečí, která jsou velmi reálná a aktuální. Dotklo se mne to ve dvou souvislostech. První byla moje – oficiální verze výkladu zpochybňující – **reakce na kauzu Vr-bětice**, kterou považuji za předvolební česko-českou hru, ke které je Rusko jen zneužíváno.

Rusko je hodně jiné než my. Nijak si ho neidealizují, těžce se potýká s moderním světem a se svou minulostí, leccos dělá špatně, ale nemá a nemůže mít motivaci

vyhazovat do povětří muniční sklad na východní Moravě. To si nedovedu představit. Věřím jednomu významnému ruskému akademikovi, který před řadou let na konferenci v Aténách, když byl konfrontován s podobným obviněním, řekl něco jako: „v Rusku máme spoustu podivných lidí, to, že by byl někdo tak šílený, si však nedovedu představit“. Myslím, že stejnou úvahu lze aplikovat i na tuto kauzu, resp. já ji aplikuji.

V posledních dnech hrají Hospodářské noviny a server Aktuálně.cz (a v pozadí Respekt) falešnou kauzu mého údajného odeslání 1,3 mld. dolarů do SSSR na přelomu 80. a 90. let. Je to lež vedle lži, je to také naprostá neodbornost. Za vrchol – ještě jsem toho plný – považuji rozhovor, který jsem absolvoval ve středu 2. června 2021 v Radiožurnálu. Absurdní obviňování v této věci jsme sice už mnohokrát odmítli a vysvětlovali to úplně jinak, ale oni v tom pokračují a pokračovat budou, i v době kdy tento text půjde do tisku. Teď nejde o argumenty, ty jsem publikoval jinde, ale je třeba říci, že opět jde o politický boj se mnou. Asi trochu jde o odvetu za Vrbětice, asi jde i o snahu mou diskreditací předem vyloučit můj návrat do politiky.

Dostávám sice spoustu mailů od lidí, kteří jsou jedním těchto politických aktivistů (v rouše novinářů) nesmírně pohoršeni, ale mám strach, že nemalá část našich spoluobčanů lži tohoto typu ráda přijímá. Minimálně slovy „něco na tom bude“. A v tom je celé nebezpečí této věci. Za svou politickou éru mám zkušenost se třemi výraznými mediálními (a tisíci menšími) útoky na svou osobu – v okamžiku „sarajevského atentátu“ koncem roku 1997,

v okamžiku prezidentské amnestie v lednu 2013 a teď v kauze údajného poslání miliard do Sovětského svazu. Jsem sice otrlý a odolný, ale oni to pořád zkoušejí. Jsou to stále stejní lidé, resp. stejné typy lidí. Já se z toho sice nezblázním, ale chuť a elán něco dělat to ubírá. Asi i mně, i když si to nepřipouštím. Můj známý výrok po návratu ze Sarajeva „**Jedeme dál**“, platí pro mne i dnes, kdy jsem o více než dvacet let starší. Ano, jedu dál.

Pan kancléř Weigl si povšiml názvu tohoto mého textu „Narozeninové zamyšlení – možná až moc ideové“ a řekl mi, že by to chtělo ještě něco více osobního. Už na to nemám čas, ale v těchto dnech bude (nebo už byl) publikován můj „osobní“ rozhovor s režisérem Strachem v měsíčníku Xantypa. Možná bych z něj mohl aspoň úryvek uvést:

Otázka: Dnes Vás vnímám jako někoho, kdo častěji stojí na straně církve, kdo se k étosu Starého a Nového zákona, podpoře rodiny, lidství a normalnosti stále víc hlásí. Nebo se pletu?

Odpověď: Hodnoty, tradici, rodinu, normalnost, abych použil Vaše slova, jsem neopustil nikdy ani vteřinu ze svého uvažování. Ale teď jsou tyto základní věci tak radikálním způsobem ohroženy, že se k nim více vyjadřuji, a tím se implicitně dostávám do blízkosti církví. Když se na počátku diskutovalo, jestli liberalizovat ceny, či nikoliv, nebo privatizovat banky, tak jsem méně mluvil o hodnotách. Ale neznamená to, že jsem o nich neuvažoval dlouhou dobu stejně. Spíše bych řekl, že církve objevily, že i já mám v sobě tyto hodnoty.

Otázka: My tolikrát řešíme, jak má společnost fungovat, na jakých základech, na jakých pravidlech. A přitom zapomínáme, že v Desateru, v těch základních deseti bodech, je všechno dáno. Už čtyři tisíce let mohou lidé vědět, jak má civilizace existovat tak, aby sama sebe nezahubila.

Odpověď: Určitě. Myslím, že evropská civilizace a i česká společnost se těchto základních tradičních hodnot, jakkoliv k nim leckdo mohl připutovat z leckteré strany, nikdy nezřekl a že se k nim evidentně přihlašuje. Kdybych začal vést teologický spor, který nevedu s kardinálem Dukou, poněvadž si s ním docela rozumím, ale vášnivě jsem ho vedl s kardinálem Vlkem, s kterým jsem si zásadně nerozuměl, začal bych možná říkat: Je to bezvadný, tohle hlásejte! Čím více to budete hlásat, tím víc vám budu fandit. Trošku koncepčněji uvažující člověk by však polemizoval o tom, jestli to Desatero jsou výlučně vaše hodnoty. Myslím, že jsou společné i nám leckterým dalším.

Otázka: Vy věříte v Boha, pane prezidente?

Odpověď: Ne, to opravdu ne. To se musím přiznat, že ne.

Otázka: A myslíte, že je Bůh? Když v něj nevěříte, tak asi není.

Odpověď: Plně věřím, že je obrovské množství hodnot, kterým my musíme věřit jako kompasu ke svému životu a ke svému chování. Někdo tomu říká Bůh a někdo tomu může eventuálně říkat i jinak. Že je něco, co přesahuje maličkost každého jed-

noho z nás, v tom myslím můžeme s leckým najít společnou řeč.

Otázka: Jaký je smysl života? Konat v životě dobro?

Odpověď: To je tak vznešená otázka, že moje maličkost na ni není schopna jednoduše odpovědět. Do konce v té otázce vidím faleš – ne teď od Vás osobně, ale obecně v té otázce vidím faleš. Hledání nějakého nadsmylu je mimo mé uvažování. Respektuji všeobecně přijaté hodnoty, snažím se usilovat o něco, co považuji za dobré a správné. Třeba boj proti lidské hlouposti, proti lidskému darebáctví, proti podlosti, proti falši – to ano, to dává smysl. Slovu „dobro“ nevěřím, myslím, že je to falešné klišé, které bych skoro nedovedl vyslovit. Když někdo usiluje o dobro, tak tento člověk u mě okamžitě ztrácí jakoukoli serióznost. Dělat něco pozitivního, to je smysl života. Pro mě je přijatelnější dělat něco pozitivního než konat dobro. Konat dobro je pro mě falešné slovo.

Otázka: Tomu rozumím, ale možná dobro a pozitivní – není to synonymum?

Odpověď: Slovo „dobro“ je zdiskreditovaný pojem. Každý revolucionář na tomto světě usiloval o dobro, a dopadlo to vždycky tragicky. Proto bych já to zprofanované slovo ze svých úst nechtěl vypouštět.

A tím bych asi už měl skončit. Můj původní nápad byl udělat krátké narozeninové zamyšlení a vzniklo z toho toto. Memoáry to nejsou, ale krok k nim ano. Vzniklo „to“ za méně než dva týdny.

7. 6. 2021

Vydává Institut Václava Klause

Šárecká 29, 160 00 Praha 6

e-mail: office@institutvk.cz

www.institutvk.cz

IVK – Newsletter Institutu Václava Klause

Registrace MK ČR E 11024

Speciál Newsletteru

Datum vydání: 18. 6. 2021